

**ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРЛАРИ ФАОЛИЯТИДАГИ АЙРИМ
КАМЧИЛИКЛАР ВА УЛАРНИ БАРТАРАФ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ**

Негмуродов Бекмурод Бобомурод ўгли

Ўзбекистон Республикаси ИИБ

Академияси 307 гуруҳ курсанти

Азизов Бекзод Хамидович

Ширин шаҳар ИИБ ЖХХ ҚПБ

Профилактика инспектори

Сангиров Исҳоқ Илёсхон ўгли

Гулистон тумани ИИБ ЖХХ ҚПБ

Профилактика катта инспектори

АНОТАЦИЯ

Ушбу мақола орқали муаллифлар ҳуқуқбузарликлар профилактикасига оид норматив ҳуқуқий ҳужжаларни, мамлакатимзда сўнгги йилларда жиноятчиликка қарши курашиш ва ҳуқуқбузарликлар профилактикасини ташкил этишга доир ҳуқуқий ҳужжатларни, профилактика инспекторларига қўйиладиган ахлоқий талабларни, профилактика инспекторлари фаолиятида юзага келаётган муаммоли ҳолатларни ва уларни бартараф этиш юзасидан ўз фикр мулоҳазалари тавсиялари билан ўртоқлашиб ўтганлар.

Калит сўзлар: Ҳуқуқбузарлик, Ҳуқуқбузарликлар профиликтикаси, ҳуқуқбузарликларни умумий, яқка, махсус, виктимологик профилактикаси, психологик машғулотлар, комплекс механизм.

АННОТАЦИЯ

В данной статье авторы поделились нормативными правовыми актами по профилактике правонарушений, правовыми актами по борьбе с преступностью и организации профилактики правонарушений в нашей стране за последние годы, этическими требованиями к инспекторам профилактики, проблемными ситуациями, возникающими в деятельности инспекторов профилактики, и рекомендациями по их устранению.

Ключевые слова: правонарушение, профилактика правонарушений, общая, индивидуальная, специальная, виктимологическая профилактика правонарушений, психологическая подготовка, комплексный механизм.

ANOTATION

Through this article, the authors have shared regulatory legal documents on the Prevention of violations, legal documents on the fight against crime and the organization of prevention of violations in recent years in the country, moral

requirements for preventive inspectors, recommendations on problem situations arising in the activities of preventive inspectors and their own feedback on their elimination.

Keywords: violation, profilitics of offenses, general, single, special, victimological prevention of offenses, psychological training, complex mechanism.

Хуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш борасидаги чора-тадбирларни аниқ манзилли йуналтириш ва уларга комплекс ёндашиш, идоралараро ҳамкорликни ривожлантириш, хуқуқбузарликларнинг самарали профилактикасини амалга ошириш борасида хуқуқни муҳофаза қилувчи органлар билан бир қаторда, бошқа давлат органлари ва жамоат ташкилотларининг ҳам устувор вазифаси этиб белгиланиши бу борада уларнинг олдида алоҳида вазифалар белгилаб берилиши хуқуқбузарликлар профилактикасида самарали натижаларга эришишга имкон берди.

Хрзирги вақтда минтақамизда ва дунёда хукм сураётган, олдиндан айтиб булмайдиган мураккаб шароитда мамлакатимиз хавфсизлиги ва худудий яхлитлигини таъминлаш, жамиятимизда тинчлик ва ҳамжихатликни мустахкамлаш қанчалик катта аҳамиятга эга эканини барчамиз чуқур англаймиз. Бу эса ўтган давр мобайнида эришган ютуқдаримиз ва йул куйган камчиликларимиз, тўпланиб қолган муаммоларни чуқур таҳлил қилиш, бугун ҳаётнинг ўзи илгари сураётган талабларни ҳисобга олишни тақозо этмоқда.

Ўтган қисқа давр ичида мамлакатимиз суд-хуқуқ тизимида кенг кўламли ислохотлар амалга оширилиб, унинг натижасида ички ишлар органларининг хуқуқбузарликлар профилактикаси тизими изчил ислох этилди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ички ишлар органларининг фаолияти самарадорлигини тубдан ошириш, жамоат тартибини, фуқаролар хуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлашда уларнинг масъулиятини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида» 2017 йил 10 апрелдаги 5005-сонли фармони, «Хуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» 2017 йил 14 мартдаги 2833-сонли қарорида ижтимоий муаммоларни ҳал этиш биринчи навбатда аҳоли бандлигини таъминлаш, аёллар ва ёшларни ижтимоий фойдали фаолиятга жалб этишни фаоллаштириш, вояга етмаганларнинг бўш вақтини мазмунли ташкил этиш бўйича чора-тадбирларнинг самарадорлигини ошириш, шунингдек хуқуқбузарликлар профилактикасининг барвақт олдини олишни таъминлаш, жиноятчилик ва хуқуқбузарликларнинг олдини олиш, ички ишлар органларининг соҳавий хизматлари ҳамда хуқуқни муҳофаза қилиш органлари ва жамоатчилик тўзилмалари билан ҳамкорликни самарали ташкил этиш каби қатор вазифалар белгилаб берилган.

Мустақиллик йилларида амалга оширилган ислохотлар суд-ҳуқуқ соҳасини демократлаштириш ва эркинлаштиришга, суд ҳокимиятининг фуқароларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш борасидаги роли ва аҳамиятини оширишга замин яратди. Шу билан бирга, мамлакатни ривожлантиришнинг замонавий талаблари ва стратегик устувор вазифалари суд-ҳуқуқ тизимини янада такомиллаштиришни талаб этади¹

2014 йил 14 майда қабул қилган «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунининг «Асосий тушунчалар»га бағишланган 3-моддасида ҳуқуқбузарликлар профилактикасига қуйидагича таъриф берилган: «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси – ҳуқуқ-тартиботни сақлаш ҳамда мустаҳкамлаш, ҳуқуқбузарликларни аниқлаш, уларга барҳам бериш, шунингдек ҳуқуқбузарликларнинг содир этилиши сабабларини ва уларга имкон бераётган шарт-шароитларни аниқлаш, бартараф этиш мақсадида қўлланиладиган ҳуқуқбузарликлар умумий, махсус, яқка тартибдаги ва виқтимологик профилактикасининг ҳуқуқий, ижтимоий, ташкилий ва бошқачора-тадбирларитизими»².

Айнан мазкур таърифдан ҳамда ички ишлар органларининг ижтимоий-ҳуқуқий мақоми, тизими, функция ва вазифаларидан келиб чиқиб, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширишдан кўзланган асосий мақсад қонунда берилган ваколатлар доирасида, соҳавий хизматлар имкониятларидан унумли фойдаланган ҳолда жамоат тартибини сақлаш, фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликларнинг содир этилиши сабабларини ва уларга имкон бераётган шарт-шароитларни аниқлаш, бартараф этиш, фуқароларнинг ҳуқуқий онги ва маданиятни шакллантириш, шунингдек ғайриижтимоий хулқ-атворга эга ва ҳуқуқбузарлик содир этган шахсларни аниқлаш, профилактик таъсир кўрсатиш орқали уларнинг ахлоқини тузатиш, фуқароларни ҳуқуқбузарликларнинг турлари, содир этилиш усул ва воситалари, ижтимоий хавфи ва бошқалар ҳақида огоҳликка чақириш, ҳуқуқбузарликлардан жабрланган ҳамда жабрланиш эҳтимоли юқори бўлган шахсларни аниқлаш ва уларнинг хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликдан жабрланган, ғайриижтимоий хулқ-атворли, ҳуқуқбузарлик содир этишга мойил ва ҳуқуқбузарлик содир этган

¹ Ш.М.Мирзиёевнинг "Суд-ҳуқуқ тизимини янада ислох қилиш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш қафолатларини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Фармонга 21.10. 2016 йил

² 2014 йил 14-майдаги "Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида" ги қонун. Манбаа: Lex.uz.сайти: <https://lex.uz/acts/-2387357>

шахсларни ижтимоий реабилитация қилиниши ва ижтимоий мослаштирилишида кўмаклашиш кабилардан иборат³

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев: «Биз адолат-қонун устиворлигида» деган тамоил асосида жамиятимизда қонунга хурмат, ҳуқуқбузарлик ҳолатларига мурасасизлик ҳиссини кучайтиришга қаратилган ишларимизни жадал давом эттирамиз. Бу борада ҳуқуқбузарликларни олдини олишга алоҳида эътибор қаратилади. Бунинг учун аввало, маҳалла имкониятларидан кенг фойдаланиш, профилактика инспекторларнинг иш самараси ва маъсулиятини ошириш, улар учун муносиб хизмат ва турмуш шароитини яратиб бериш чораларини кўришимиз даркор⁴ деб таъкидлаб ўтди.

Профилактика инспектори ўз фаолиятида ҳар томонлама фуқороларга ўрнак бўла олиши, ички ишлар органлари ходими деган юксак номга муносиб юриш туриш ва хулқ атворга эга бўлиши керак. Биз бундай хулқ-атвор қаторига: чидамлилик, бардошлилик, мардлик, олийжаноблик, камтарлик, босиқлик каби сифатларни киритиб ўтамыз. Профилактика инспектори доимо унинг қиёфасига унинг муомаласига қараган ҳолда бутун ички ишлар идоралари ходимларига баҳо беришини унутмаслиги, шу сабабли унинг зиммасидаги юксак маъсулятни англаган ҳолда виждонан ишга муносабатда бўлиши керак.

Профилактика инспектори фаолиятидаги тизимликкамчиликлар қаторига биз профилактика инспекторининг фаолиятига психолгик билмлар ниҳоятда зарур эканлигини эътиборимизни қаратдик. Профилактика инспектори кунлик фуқоролар билан ишлаб уларнинг ҳар қандай мурожаатларини орьганани ва ваколоти доирасида ҳал қилади. Шундай масалани ҳал қилиш учун ҳар кунда юзлаб фуқоролар билан ўзаро суҳбатлашади. Бундай мулоқотга киришганда профилактика инспектори билан жуда ҳам норози кайфиятда бўлган, маълум гўёки унинг ҳуқуқлари жиддий бузилгандек кўрсатадиган фуқоролар ҳам йўқ эмас. Улар билан мулоқотга киришиш профилактика инспекторидан алоҳида муомала маданияти босиқлик ва тажибани талаб этади. Профилактика инспекторларининг барчалари ҳам бундай маҳоратларга эга бўлмаслиги мумкин. Шу сабабли биз Республикамиздаги барча туман шаҳарларида хизмат қилаётган профликтика инспекторлари учун ҳудудий Олий таълим муассасалари ва мактаб коллежлардаги малакали психологларни жалб қилган ҳолатда ўқув машғулотлари ташкил этиш. Ҳозирга вақтда амалётда учрайдиган психологик муаммолар ва

³ Ички ишлар органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси фаолияти ўқув қўлланма С.Б Хўжакулов Тошкент 2017. 5-бет

⁴ Шавкат Мирзиёев.«Қонун устиворлиги ва инсон манфаатларини тамишлаш-юрт таракқиёти ва халқ фаровонлигининг гарови». Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси/ Халқ сўзи.-2016. _№243(6678).- Б.1-3.

уларнинг ечимлари юзасидан ўзаро фикр алмашиладиган механизмни яратиш мақсадга мувофиқ деб ҳосиблаймиз.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ш.М.Мирзиёевнинг "Суд-ҳуқуқ тизимини янада ислоҳ қилиш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Фармонга 21.10. 2016 йил
2. 2014 йил 14-майдаги "Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида" ги қонун. Манбаа: Lex.uz.сайти: <https://lex.uz/acts/-2387357>
3. Ички ишлар органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси фаолияти ўқув қўлланма С.Б Хўжақулов Тошкент 2017. 5-бет
4. Шавкат Мирзиёев.«Қонун устиворлиги ва инсон манфаатларини тaminлаш-юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови». Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси/ Халқ сўзи.-2016. _№243(6678).- Б.1-3.